

UNES CAVITATS SEPULCRALS DESAPAREGUDES

Josep Lluís VICIANO i AGRAMUNT

Els mitjans que té la tècnica actual fan que qualsevol empresa sobre un territori provoqui grans remocions, que desfiguren el paisatge, el destrueixen i ensem fan que desapareguen els vestigis del passat que formen part d'ell. De passada, d'entre els jaciments destruïts a la nostra terra, ara recorde la vil·la romana de l'Alter, uns poblats ibèrics de pla, un parell de pobladets eneolítics a Benicàssim, un nucli de poblament medieval al mateix terme, unes fortificacions prehistòriques a Orpesa, indicis eneolítics i unes cavitats a la Coma, el Castellfollet, etc. Però el paisatge ha de romandre i qualsevol obra sobre ell caldria que l'amillorara, encara que integrar en ell una obra humana té les seues dificultats, però no és impossible. Caldria tenir una visió de conjunt de tot el terreny que s'ha d'afectar, no sols del que s'expropia, i tindre en compte que les destruccions irreparables provoquen un empobriment del patrimoni cultural del poble que habita el territori. Cal que els danys a la cultura siguin mínims, donant-li al mot "cultura" un sentit molt ampli. Buscar-li una ubicació determinada, ben arrecerada en un despax, unes aules, etc., és prendre una postura interessada que deixa la resta de país lliure a tota mena d'aberracions, el patrimoni comú s'empobreix i ensem es desdibuixen les nostres característiques de poble.

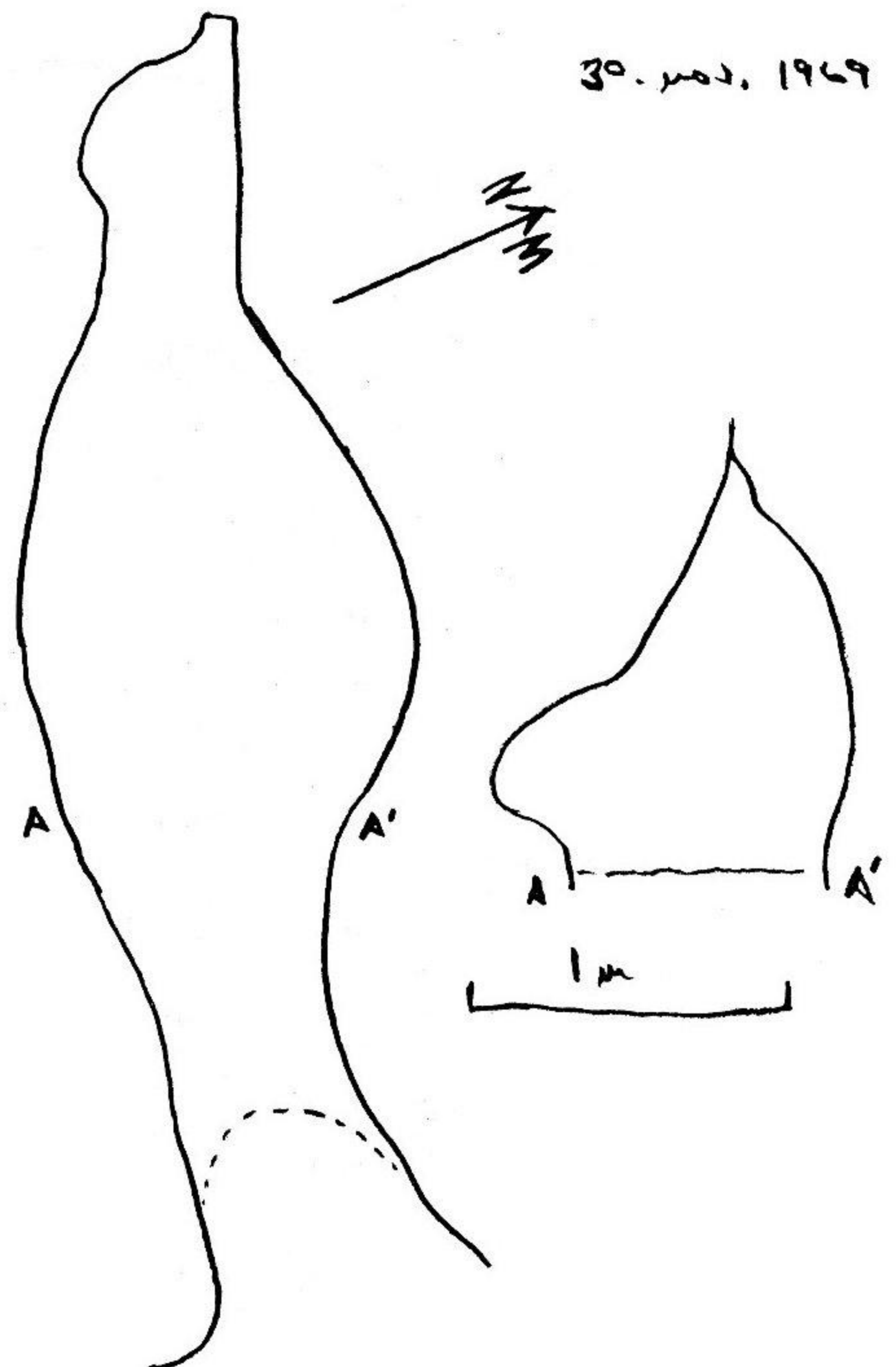
Una de les últimes grans obres fetes al nostre país, l'autopista, al passar la zona muntanyosa entre Benicàssim i Orpesa, va fer grans talls i remocions. El gran mos que talla la Lloma de Moltó, entre el Tossalet i els Covarxos, entre altres coses va fer desaparèixer algunes cavitats, interessants arqueològicament. Les notes que segueixen són sobre un parell d'elles.

En un pany rocós situat al W. del fossar de Benicàssim n'eren visibles unes. La inferior, de boca alta, allargada, sols tenia un solatge de terra amb indicis de terrissa musulmana medieval. La superior, oberta quasi en la part amuntera del tallat, però fàcilment accessible, tenia una boca rodona, d'uns 60 cm d'ampla. Penetrava 3'50 m. en direcció aproximada W. Era evident la influència d'una diaclasa en el seu origen. L'amplària màxima era de 1'25 m. El sòl era pla, terrós, amb cascals.

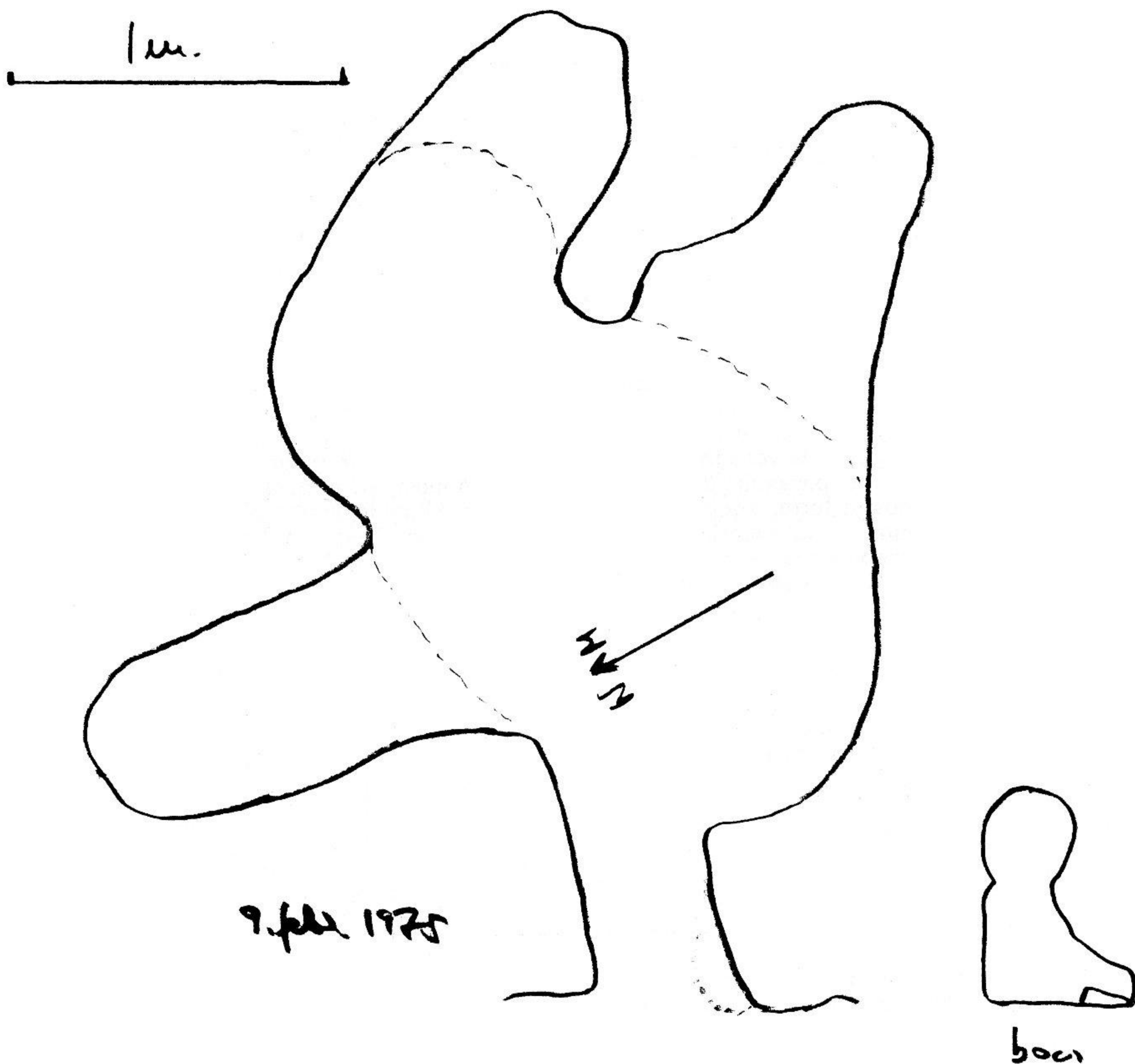
Tenia les característiques típiques d'una cavitat sepulcral, però sols vaig veure algun indicatiu, com un parell de trossets de sílex, un fragment de dentallium i el que semblen trossets de queixal.

En la part oposada de la lloma, prop ja del Racó de Queralt, hi havia un conjunt de tres cavitats obertes en unes clapisses. Totes de bones característiques, però sols en la situada en el centre hi havia

algun indicatiu evident. La més occidental era visible de lluny, molt propera a la carena. La vegetació dels voltants era la típica: margallons, romers, boges, cepsells i algun rebrot de garrofer, amb les taques més extenses de coscolls. Unes malles d'aquests, amb una murtera, quasi amagaven la boca, molt reduïda, de 68 cm. d'alta i 43 cm d'ampla en la base i 28'5 en la part mitja, i sols penetrable de costat. Hi havia alguna senyal que feia pensar en un eixamplament intencionat de l'entrada en temps passats. Estava orientada a l'W., aproximadament. La cavitat sols era una cambreta irregular, amb recons de sostre molt baix. Aquest, en el punt de màxima alçada, estava a 1'02 m. El sòl inclinat a dins, revolt, amb potència de reompliment. Tenia pedres contra la boca, que podrien ser despulles de la tanca

Els indicis eren mínims. Dues petxines de cardium, un trosset de queixal i un incisiu humà, desgastat, d'adult.

Per no haver-se treballat les cavitats no és possible situar-les cronològicament amb certesa. Les característiques d'aquesta mena de covetes sepulcral van del Neolític al Bronze.¹ Hi ha encara algun cas que fa pensar en una nova utilització en època ibèrica. Sols pot aclarir-nos alguna cosa la seua relació amb els pobladets eneolítics dels voltants, també destruïts en gran part o totalment per l'autopista. Així és molt possible que foren ossaris eneolítics.

Sobre els pocs indicis que hi ha, en les prospeccions de fa uns anys per terme de Benicàssim tenia la impressió, motivada per la pobresa de despulles en cavitats ben situades i de característiques excel·lents, de que s'havien revolt i destruït d'antic i pos-

siblement garbellades i tot. Posteriorment una publicació de noves dades sobre l'Aljama de Castelló² testimoniava documentalment que en la segona meitat del segle XV hi havia gent dedicada a la busca de tresors pels termes de Castelló i Benicàssim. Com que qualsevol activitat humana crea unes tècniques per a fer-la més efectiva, no és gens rar que s'arribara a garbellar el reompliment de les cavitats i això explicaria la pobresa de despulles en bones covetes sepulcral properes al Castell Vell, a Montornés i a Benicàssim.

1. ESTEVE GALVEZ, Francisco, **El abrigo rupestre del Asud de Almazora y su yacimiento arqueológico**. APL, XII. Valencia, 1968.

2. MAGDALENA NOM DE DEU, José Ramón, **Nuevos datos sobre la Aljama judía de Castellón de la Plana**. Anuario de Filología, Barcelona, 1978.